

УДК 342.565.4(477)+341.645+004.9:355.01
DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.05.42>

ДОСТУП ДО АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВОСУДДЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Герич А.Й.,

*кандидат, юридичних наук,
доцент кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права
юридичного факультету
Ужгородського національного університету*

Герич А.Й. Доступ до адміністративного правосуддя під час війни.

Стаття присвячена дослідженню питання доступу до правосуддя під час війни, оскільки вона зумовила інші умови для здійснення правосуддя в державі. У більшості областей України ведуться активні бойові дії, що призводить до неможливості здійснення правосуддя в адміністративних судах. Проте Вища рада правосуддя цю проблему вирішила належним чином, тому доступ до правосуддя в Україні наразі є і можливість захистити своє порушене право у відповідності до Конституції України гарантується. Суди зобов'язані відправляти правосуддя навіть в умовах воєнного стану, а їх повноваження не припиняються. З метою забезпечення доступу до суду Верховний Суд змінив територіальну підсудність близько сто судів України. У зв'язку із введенням в Україні воєнного стану усі процесуальні строки поновляються, розгляд справ не припиняється, а надмірний формалізм з боку суддів не допускається.

Звертається увага на те, що доступ до суду є невід'ємним елементом права на справедливий суд, проте такий доступ повинен бути ефективним. В умовах війни Рада суддів України рекомендує відкладати розгляд справ. Акцентується увага на тому, що дистанційне правосуддя забезпечує кращу безпеку учасників судового процесу. На думку автора, потрібно подбати і про безпеку працівників суду та надати їм можливість працювати дистанційно. Відмічається, що електронне судочинство забезпечує в повній мірі доступ до правосуддя. Попит на дистанційне судочинство зростає, покращується доступ до суду, оскільки брати участь у судовому засіданні можна і за межами суду.

У статті проаналізовано рішення ЄСПЛ і на підставі цього автор приходять до висновку, що фінансові витрати ЄСПЛ розглядає як перешкоду у доступі до правосуддя. Доступ до суду є ефективним лише тоді, коли особа матиме реальну можливість на практиці оскаржити неправомірні дії. На думку ЄСПЛ, конструкція ст. 6 Конвенції є ефективною лише у тому випадку, якщо справа в суді буде розглядатися. Складовою права на справедливий суд ЄСПЛ виділяє

саме право на доступ до суду. Звертається увага на те, що суди повинні вживати всіх заходів для того, щоб порушене право було поновлене.

Ключові слова: суд, ЄСПЛ, Конституція України, воєнний стан, Конституційний Суд України, пандемія, електронне судочинство, суб'єкт владних повноважень.

Herych A. The Access to Administrative Justice during Wartime.

The article is devoted to the study of the issue of access to justice during the war, as it stipulated by the other conditions for the implementation of justice in the state. Active hostilities are taking place in most regions of Ukraine, which makes it impossible to administer justice in administrative courts. However, the Supreme Council of Justice has resolved this issue properly, so the access to justice in Ukraine is currently available and the opportunity to defend one's violated right in accordance with the Constitution of Ukraine is guaranteed. Courts are obliged to implement justice even under state of war, and their powers are not suspended. In order to ensure access to the court, the Supreme Court changed the territorial jurisdiction of about one hundred courts of Ukraine. In connection with the introduction of state of war in Ukraine, all procedural terms are renewed, case consideration is not stopped, and excessive formalism by the judges is not allowed.

An attention is drawn to the fact that access to court is an integral element of the right to a fair trial, but such access must be effective. In the conditions of war, the Council of Judges of Ukraine recommends postponing the consideration of cases. Attention is focused on the fact that remote justice ensures better safety of participants in the legal process. According to the author, it is necessary to take care of the safety of court employees and give them the opportunity to work remotely. It is noted that electronic proceedings ensure full access to justice. The demand for remote justice is growing, access to the court is improving, as it is possible to participate in the court session even outside the court.

The article analyzes the decision of the HUDOC and based on this, the author comes to the

conclusion that the HUDOC considers financial costs as an obstacle to access to justice. Access to court is effective only if a person has a real opportunity to challenge wrongful actions in practice. According to the HUDOC, the construction of Art. 6 of the Convention is effective only if the case will be considered in court. The HUDOC highlights the right to access the court as a component of the right to a fair trial. Attention is drawn to the fact that the courts must take all measures to restore the violated right.

Key words: court, HUDOC, Constitution of Ukraine, state of war, Constitutional Court of Ukraine, pandemic, electronic justice, subject of authority.

Постановка проблеми. Важливим питанням сьогодення в умовах воєнного стану є забезпечення ефективного доступу до правосуддя, гарантованого статтями 55, 124, 129 Конституції України, ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права та ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. У відповідності до ст. 124 Конституції України правосуддя в Україні здійснюють виключно суди. Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються. Суди зобов'язані відправляти правосуддя навіть в умовах воєнного стану. Слід зазначити, що за два дні до початку війни було припинено діяльність Вищої ради правосуддя, але незважаючи на це судова гілка влади зуміла знайти вихід з ситуації і вжила всіх заходів, щоб конституційне право на судовий захист не було обмежене під час війни.

Стан опрацювання. Проблема доступу до правосуддя частково розкривається у працях таких учених як: Я. Берназюк, П. Гуйван, О. Дроздов, А. Завидняк, У. Коруц, Ю. Тобота, Т. Цувіна та ін.

Метою статті є дослідження питання доступу до адміністративних судів в умовах війни, виділення проблемних питань та надання відповідних рекомендацій щодо їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Конституційний Суд України зазначає: «Частину першу статті 55 Конституції України треба розуміти так, що кожному гарантується захист прав і свобод у судовому порядку. Суд не може відмовити у правосудді, якщо громадянин України, іноземець, особа без громадянства вважають, що їх права і свободи порушені або порушуються, створено або створюються перешкоди для їх реалізації або мають місце інші ущемлення прав та свобод.

Відмова суду у прийнятті позовних та інших заяв, скарг, оформлених відповідно до чинного законодавства, є порушенням права на су-

довий захист, яке згідно зі статтею 64 Конституції України не може бути обмежене (пункти резолютивної частини Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадян Проценко Раїси Миколаївни, Ярошенко Поліни Петрівни та інших громадян щодо офіційного тлумачення статей 55, 64, 124 Конституції України (справа за зверненням жителів міста Жовті Води) від 25 грудня 1997 №9-зп/1997) [1].

Відповідно до міжнародного та європейського права з прав людини поняття доступу до правосуддя зобов'язує держави гарантувати право кожної особи на звернення до суду (за певних обставин, до альтернативного органу вирішення спорів), з метою отримання юридичного захисту, у разі якщо права особи були порушені. Таким чином, це також право, яке допомагає особі домогтися реалізації своїх прав [2].

На даний час працюють лише суди на підконтрольній Україні території, оскільки у відповідності до ст. 10 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» не припиняються повноваження судів у період дії воєнного стану. Згідно ст. 12-2 цього Закону в умовах правового режиму воєнного стану суди діють виключно на підставі, в межах повноважень та в спосіб, визначені Конституцією України та законами України, а їх повноваження передбачені Конституцією України, в умовах правового режиму воєнного стану не можуть бути обмежені.

Доступність до правосуддя – це невід'ємний елемент права на справедливий суд. Такою є позиція ЄСПЛ. На думку П.Д. Гуйвана, «...Конвенція спрямована на те, щоб гарантувати не теоретичні або ілюзорні права, а права, здійснені на практиці і ефективні. Це особливо відноситься до доступу до правосуддя в світлі того значення, яке має в демократичному суспільстві право на справедливий судовий розгляд. Тож Конвенція реально захищає право на те, що справа взагалі буде розглядатися, відтак право на справедливість включає можливість доступу до суду як свій елемент. При цьому доступ постулюється як безперешкодна можливість звернутися до суду без спеціальних дозволів, обтяжливих досудових засобів врегулювання спорів, проходження спеціальних процедур тощо. Приміром, прямим порушенням повноваження на доступ до суду є необхідність отримання спеціальних дозволів на звернення до суду або обов'язок особи до моменту звернення до суду з позовом вичерпати передбачені законодавством способи досудового врегулювання спору чи внутрішньовідомчу систему подання скарг» [3, с. 133].

А.В. Завидняк зазначає: «На відміну від різного роду епідемій чи пандемій, які є підставою для запровадження надзвичайного стану,

здійснення правосуддя в умовах воєнного стану ускладнюється потенційними загрозами життю і здоров'ю суддів з боку країни-агресора та окупації території. Зокрема, таке ускладнення може бути зумовлено не лише міркуваннями втрати ефективного контролю урядом над певними територіями України, а також поступовою втратою поняття тилу, що пов'язано із інтенсифікацією застосування ракет та авіації для обстрілу території країни по всьому її периметру. За таких умов слід визначати нові форми і засоби для здійснення правосуддя, основною формою якого є поняття судового засідання та ухвалення рішення по суті» [4, с. 219].

Право доступу до суду має не тільки існувати, але й бути практичним та ефективним. Просте існування права в законі доступу не є достатнім. Наприклад, воно може бути порушене такими чинниками:

- високою вартістю провадження з огляду на фінансові можливості особи, наприклад, завеликим судовим збором (*«Keuz проти Польщі»* (№1), № 28249/95, рішення від 19 червня 2001 року), хоча в цілому вимога щодо судового збору або прив'язка судового збору до суми позову в цивільних справах не є порушенням доступу до суду (*«Urbanek проти Австрії»*);

- відсутністю правової допомоги. Так, у згаданій вище справі *«Airey проти Ірландії»* заявниця не могла сплатити юридичні послуги, а тому по суті була позбавлена доступу до суду, оскільки відповідно до національного порядку не могла сама подати скаргу до суду вищої інстанції у своїй цивільній справі. ЄСПЛ визнав, що для ефективного розгляду справи необхідно була участь юридичного представника, яку не могла оплатити незаможна особа. При цьому ЄСПЛ підкреслив, що в цивільному процесі надання правової допомоги не є абсолютно обов'язковим, як в кримінальному процесі. Однак, на думку Суду, надання такої допомоги є необхідним у випадках, коли особа сама не може представляти свої інтереси або в разі, коли національний закон визнає юридичне представництво обов'язковим;

- існуванням процесуальних перепон, які заважають або зменшують можливості звернення до суду (занадто суворе тлумачення національними судами процесуальної норми (надмірний формалізм), що може позбавити заявників права доступу до суду (*«Perez de Rada Cavanilles проти Іспанії»*, № 2809095, рішення від 28 жовтня 1998 року) тощо [5].

Пандемія COVID-19 змінила життя українців, внесла свої корективи у діяльність судової гілки влади, проте війна змусила нас дивитися на світ інакше і забезпечувати захист прав людини суди зобов'язані навіть під час війни. Для адміністративних судів наразі актуальною є справа

за зверненням Служби безпеки України щодо включення фізичних осіб, юридичних осіб та організацій до переліку осіб, пов'язаних з провадженням терористичної діяльності або стосовно яких застосовано міжнародні санкції, виключення фізичних осіб, юридичних осіб та організацій з такого переліку та надання доступу до активів, що пов'язані з тероризмом та його фінансуванням, розповсюдженням зброї масового знищення та його фінансуванням (ст. 284 КАС). Окрім цього набувають значення справи щодо гарантованого забезпечення потреб оборони (ст. 282 КАС), про усунення перешкод та заборону втручання у здійснення права на свободу мирних зібрань (ст. 281 КАС), про встановлення обмеження щодо реалізації права на свободу мирних зібрань (ст. 280 КАС), справи за адміністративними позовами з приводу примусового повернення чи примусового видворення іноземців або осіб без громадянства за межі території України (ст. 288 КАС), справи за адміністративними позовами з приводу затримання іноземців або осіб без громадянства (ст. 289 КАС).

Верховний Суд з метою забезпечення доступу до правосуддя змінив територіальну підсудність тих судів, які не можуть здійснювати свою діяльність через окупацію чи бойові дії. Так, своїми розпорядженнями Верховний Суд змінив територіальну підсудність приблизно 100 судів. Розгляд справ у зв'язку з війною не може припинятися, а усі процесуальні строки мають бути поновлені. Позов разом з усіма додатками слід направити електронною поштою та підписати їх за допомогою ЕПЦ або з використанням підсистеми «Електронний суд».

Наталія Мисник зазначає: «Отже, виходячи з нормативних актів, які були прийняті на сьогодні, режим роботи кожного конкретного суду визначається окремо. Робота суду залежить від того, яка ситуація склалась у регіоні, де такий суд розташований. Тому необхідно уважно слідкувати за оновленнями, які публікуються на сайтах судів. В разі неможливості прибуття до судового засідання особа має право подати клопотання про відкладення судового засідання або про проведення відеоконференції. Суди мають з повагою ставитись до таких клопотань та за можливості їх задовольняти. Так само суди мають уважно ставитись до пропуску процесуальних строків, уникаючи надмірного формалізму» [6].

Наразі в Україні запроваджено дистанційне правосуддя і хоча є багато скептиків на рахунок такого нововведення, вважаємо, що головним пріоритетом у воєнний час має бути саме життя людини. Головне, щоб правосуддя здійснювалося, а не відкладалося, бо як гласить римська максима, закарбована на дверях до Верховного суду Великої Британії, – «Відкладене правосуддя – це відмова у правосудді». Тому, на нашу

думку, пріоритетним має бути безпека як працівників суду, так і учасників судового процесу, а щоденні обстріли усієї території України не дають змоги судовому процесу відбуватися повноцінно. Тому попри негативну позицію скептиків до ВРП надходять скарги стосовно дистанційного розгляду справ.

Державною судовою адміністрацією було розроблено порядок проведення відеоконференцв'язку під час судового засідання за участю сторін поза залом судового засідання. За часів карантину така участь у судовому засіданні у режимі онлайн для учасника судового процесу була доброю справою, оскільки правосуддя здійснювалося, а учасник справи мав змогу дистанційно брати участь у судовому процесі не наражаючись на небезпеку. Проте війна показала нам іншу реальність, оскільки наразі безпечного місця в Україні взагалі ніде нема. Часті повітряні тривоги призводять до багаторазових перерв під час оголошення повітряної тривоги, оскільки усі працівники йдуть в укриття. Вважаємо, що найкращим варіантом під час війни є дистанційна робота усіх працівників суду задля збереження їх життя, а дистанційне правосуддя повинно лише удосконалитися у відповідності до умов нашого життя.

Суди під час здійснення правосуддя не повинні порушувати вимоги статті 6 Конвенції про справедливий суд і не забувати, що скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства в умовах воєнного стану забороняються. У справі «Bellet v. France» Суд зазначив, що «стаття 6 §1 Конвенції містить гарантії справедливого судочинства, одним з аспектів яких є доступ до суду. Рівень доступу, наданий національним законодавством, має бути достатнім для забезпечення права особи на суд з огляду на принцип верховенства права в демократичному суспільстві. Для того, щоб доступ був ефективним, особа повинна мати чітку практичну можливість оскаржити дії, які становлять втручання у її права» (ЄСПЛ, 1995) [7].

Цікавим є рішення ЄСПЛ у справі «Zustović v. Croatia». У зв'язку з втратою працездатності Нисвета Зустович зверталася до пенсійного фонду про призначення їй пенсії по інвалідності, але отримала відмову та подавши позов в Адміністративний суд м. Рієки про скасування відмови пенсійного фонду виграла спір. Її інтереси представляв син-адвокат. Було проведено експертизу, але поки відбувався судовий процес було внесено зміни до закону «Про адміністративні процедури». «Було скасовано правило про покладення всіх судових витрат, з послугами адвоката включно, на сторону, яка програла. Тепер витрати мали ділитися порівну. Водночас почала діяти нова шкала оплати послуг адвоката.

Отже, навіть вийшовши переможницею зі спору з державним органом, жінка все одно мала заплатити чималу суму як судовий збір, за послуги адвоката та експертизу. Спроби оскаржити рішення в частині розподілу судових витрат не дали результатів». Подання конституційної скарги стосовно порушення права на справедливий суд не дало ніяких результатів, оскільки суд визнав скаргу неприйнятною. Звернувшись до ЄСПЛ «заявниця наполягала, що до її справи мала застосовуватися та норма про розподіл судових витрат, що діяла на момент подачі позову. Тож заявниця вважала, що відмова стягнути з відповідача витрати на послуги заявника та експертні висновки, які зіграли важливу роль в її справі, свідчать про порушення права на справедливий суд. Адже їй відмовили в доступі до суду та поставили в невідгідне становище».

ЄСПЛ прийняв рішення на користь заявниці та постановив компенсувати їй 3500 євро матеріальної шкоди, 3000 євро моральної шкоди та 2500 євро судових витрат. Суд зазначив, що спір заявниці стосується спору з Пенсійним Фондом, тобто це спір проти держави. І проблема полягає в тім, що право на пенсію за заявницею національні суди визнали, проте відмовили їй у відшкодуванні судових витрат. ЄСПЛ також визнав, що зміни до закону «Про адміністративні спори» жодної легітимної мети не переслідували, оскільки Конституційний Суд Хорватії «визнав, що норма, яка регулювала питання розподілу судових витрат, була неконституційною та такою, що обмежує право доступу до суду».

«Грошовий бар'єр», тобто фінансові витрати ЄСПЛ у своїй практиці розглядає як втручання у право на доступ до суду. Тому «у Євросуді ще раз наголосили, що відмова відшкодувати судові витрати стороні *ex post facto* може свідчити про обмеження доступу до суду або втручання в право власності. Особливо, коли йдеться про позов проти держави, чиї уповноважені органи допустили порушення прав людини та спричинили матеріальні чи моральні втрати» [8].

Взагалі сплату грошових коштів Суд розцінює як перешкоду у доступі до правосуддя. Так, у Рішенні від 15 лютого 2000 р. «Гарсія Манібардо проти Іспанії» зазначається, що на практиці необхідність внесення великих грошових сум на депозит суду робить перешкоди заявнику у доступі до правосуддя [9]. Ми також погоджуємося з цим та пропонуємо взагалі звільнити від сплати судового збору внутрішньо переміщених осіб, релокованих підприємства з метою забезпечення доступу до правосуддя та захисту їх прав. Високі ставки судового збору є перешкодою для доступу до суду.

У рішенні «Голдер проти Великої Британії» ЄСПЛ звернув увагу, що сама конструкція ст. 6 Конвенції, яка гарантує право на справедливий суд, була б безглуздою та неефективною, якби вона не захищала право на те, що справа взагалі буде розглядатися. А от якщо подання позову суд оцінить як зловживання процесуальним правом та залишить позов без розгляду чи його поверне, то тим самим він позбавить права на справедливий судовий розгляд, складовою якого є право на доступ до суду [10].

Суддя Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду Ян Берназюк розглядає право на доступ до судового захисту в контексті дотримання строків звернення до суду. Він приходить до висновку, що при прийнятті рішення про поновлення строку звернення до суду треба визначитися із критеріями «за якими суд може визнати причини пропуску строку поважними, а підстави для його поновлення виправданими з метою досягнення справедливого балансу між загальними інтересами суспільства та вимогами захисту основоположних прав окремої особи. Зокрема, аналіз практики ЄСПЛ дозволяє виокремити такі фундаментальні обґрунтування на користь прийняття рішення про поновлення пропущеного строку звернення до суду: 1) рівень доступу, наданий національним законодавством, має бути достатнім для забезпечення права особи на суд з огляду на принцип верховенства права в демократичному суспільстві; щоб доступ був ефективним, особа повинна мати чітку практичну можливість оскаржити дії, які становлять втручання у її права (справа «Белле проти Франції»); 2) не можуть бути встановлені обмеження щодо реалізації права на судовий захист у такий спосіб або до такої міри, щоб саму суть права було порушено; ці обмеження повинні переслідувати легітимну мету, та має бути розумний ступінь пропорційності між використаними засобами та поставленими цілями (справа «Мушта проти України»); 3) суворе застосування строку без урахування обставин справи може бути непропорційним щодо цілі забезпечення правової визначеності та належного здійснення правосуддя, а також перешкоджати використанню доступних засобів правового захисту (справа «Станьо проти Бельгії»» [11].

Слід зазначити, що у справі № 500/1912/22 від 29.09.2022 року КАС ВС зауважив, що якщо під час війни російської федерації з Україною адміністративні суди суворо застосовуватимуть процесуальні строки стосовно звернення до суду як із позовними заявами, так із апеляційними та касаційними скаргами, то це може розцінюватися як не виправдане обмеження доступу до суду [12].

Висновки. У зв'язку із збройною агресією російської федерації проти України набуло актуальності електронне судочинство, яке забезпечує в повній мірі доступ до правосуддя. Війна спричинила ще більший попит на дистанційне судочинство, оскільки є можливість залишатися в безпеці, зменшуються фінансові та часові витрати та покращується доступ до суду, оскільки є можливість брати участь у судовому засіданні за межами суду.

Вважаємо, що в умовах воєнного стану пропущені строки повинні поновлятися адміністративними судами ще з огляду і на те, що спори виникають із суб'єктами владних повноважень. Тому захист прав фізичних та юридичних осіб має відбуватися ефективно, якщо вони порушувалися з огляду на неправомірні рішення, дії чи бездіяльність чиновників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадян Проценко Раїси Миколаївни, Ярошенко Поліни Петрівни та інших громадян щодо офіційного тлумачення статей 55, 64, 124 Конституції України (справа за зверненнями жителів міста Жовті Води) від 25 грудня 1997 року № 9-зп/1997. URL: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/4391-dostup-dosudu> (дата звернення: 25.10.2022).
2. Олександр Дроздов. Європейські основи доступу до правосуддя. URL: <https://unba.org.ua/publications/print/6654-evropejski-osnovi-dostupu-do-pravosuddya.html> (дата звернення: 27.10.2022).
3. Гуйван П.Д. Право на справедливий суд: сутність та темпоральні виміри за міжнародними стандартами: монографія. Харків: Право, 2019. 584 с.
4. Завидняк А.В. Доступ до адміністративного правосуддя в умовах воєнного стану. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. С. 218–222.
5. Судова практика. Право на доступ до суду. URL: <https://sudpraktika.wordpress.com/конвенція-про-захист-прав-людини/право-на-доступ-до-суду/> (дата звернення: 02.11.2022).
6. Наталія Мисник. Робота судів України в умовах воєнного стану. URL: https://jurliga.ligazakon.net/ru/news/209874_robota-sudv-ukrani-v-umovakh-vonnogo-stanu (дата звернення: 02.11.2022).
7. Рішення ЄСПЛ від 4 грудня 1995 р. у справі «Bellet v. France» (заява № 23805/94).
8. Відмова відшкодувати судові витрати обмежує доступ до суду. *Практика ЄСПЛ. Український аспект*. URL: [https://www.echr.com.ua/vidmova-vidshkoduvati-sudovi-](https://www.echr.com.ua/vidmova-vidshkoduvati-sudovi-vitрати)

- vitraty-obmezhuje-dostup-do-sudu/ (дата звернення: 02.11.2022).
9. Рішення ЄСПЛ від 15 лютого 2000 р. у справі «Гарсія Манібардо проти Іспанії» (García Manibardo c. Espagne) (заява № 38695/97).
 10. Рішення ЄСПЛ від 21 лютого 1975 р. у справі «Голдер (Golder) проти Об'єднаного Королівства» (заява № 4451/70).
 11. Берназюк Ян. Право на доступ до судового захисту в контексті дотримання строків звернення до суду, практика ЄСПЛ. URL: <https://radako.com.ua/news/pravo-na-dostup-do-sudovogo-zahistu-v-konteksti-dotrimannya-strokov-zvernennya-do-sudu> (дата звернення: 02.11.2022).
 12. КАС ВС висловив позицію щодо поважності причин пропуску строку звернення до суду. URL: https://konstruktiv-news.com/ru/kas-vs-visloviv-poziciju-shhodo-povazhnosti-prichin-propusku-stroku-zvernennja-do-sudu/?fbclid=IwAR1FkhxtQRKwnlJt7R3Z_OJsLWf7Xyg1T4AsNg1jw4NPs8Arin_vz4Z2CT8 (дата звернення: 10.11.2022).